

Naslov izvirnika: Wenn es ein Glück ist – Roman
© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2008

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.112.2(494)-311.2
821.112.2.09Muschg A.

MUSCHG, Adolf, 1934-

Če je to sreča / Adolf Muschg ; [prevedli Amalija Maček in Anja Uršič ; spremno besedo napisala Vesna Kondrič Horvat]. - 1. natis.
- Ljubljana : Nova revija, 2010. - (Zbirka Samorog)

Prevod dela: Wenn es ein Glück ist

ISBN 978-961-6580-73-1

251219456

Adolf Muschg

ČE JE TO SREČA

Ljubezenske zgodbe iz štirih desetletij

Prevedli Amalija Maček in Anja Uršič



NOVA REVUJA SAMOROG



ATSUKO SE MORA POROČITI

Atsukini starši živijo v majhni družinski hiši na robu Tokia, okrog katere se kot dodatni zid pne gosta visoka zimzelena živa meja. Le ena vrzel je v njej, pa še ta je predvidena: skoznjo lahko iz zahodne, evropsko opremljene sobe vidiš Fudži. Poleti ga ne vidiš, le ob jasnih jesenskih in zimskih jutrih; pa še takrat ne veš, ali te pogled ne vara: pred seboj imaš le vzpetino za pogorjem Hakone, ki jo je komaj mogoče razlikovati od majhnega oblaka, iz snovi, ki je le rahlo drugačna od snovi belega neba, s katerim se proti popoldnevu spoji. Atsukin oče je profesor za »Audio-visual education« na majhni, toda ugledni zasebni univerzi. V zahodni sobi stoji televizijski sprejemnik. Oče ob večerih rad sedi pred njim, vendar med seboj in zaslonom največkrat drži časopis; časopis povesi le ob petkih zvečer, ko na televiziji nastopi sam. Mati se v zadnjem kotu sobe vzravna na stolu, otroci pa odidejo iz sobe. Otroci so otroci le še v očeh svojih staršev: Ichiro jih ima 30, Yoji 28, Atsuko pa 22. Taki otroci se poročajo.

Pred enim letom je bil na vrsti Ichiro. Njegova poroka ni predstavljala nikakršnega problema, saj tudi sam ni bil problematičen. V službi kot bančni uslužbenec ni spoznal kaj dosti primernih deklet, zato je bil vesel tradicionalnih poti ženitnega posredovanja, ki jih je zanj ubrala taktna in obzirna družinska prijateljica. Uspeh je bil pričakovan. Mlada človeka sta se sestala, nobenih pomislekov nista imela drug proti drugemu, zato sta se poročila, ko so potekli ustrezní roki, ki pa so bili zgolj formalnost. Atsuko se ne bi čudila, če bi Yoji, drugi brat, sam prevzel pobudo, saj je bil sicer vedno pripravljen na vsako šalo – pa vendar bi se ravno v tem

primeru močno čudila. Yoji v poročnem fraku; le kako bi se oba počutila ob tem?

Čeprav je bil Yoji šest let starejši od Atsuko, sta imela občutek, kakor da sta odraščala skupaj – on je bil ravno toliko starejši, da je bil do nje lahko velikodušnejši. Počasi je študiral in čeprav je zdaj na neki mestni univerzi poučeval nekaj ur na teden, je pravzaprav še vedno študiral, če je bilo njegovemu ljubiteljskemu odnosu do francoskih in italijanskih pesnikov sploh mogoče reči študij. Bil je pravi popotniški umetnik: medtem ko so njegovi kolegi v prsih gojili že skoraj prepoteno hrepenenje po Evropi, lakomno in živčno oblegali gostujoče profesorje ali bivakirali v preddverjih francosko-japonskih družb, je Yoji z danes na jutri spoznal turiste, ki jih je pojutrišnjem obiskal v Parizu. Ali pa se je ponudil za turističnega vodnika mladim ljudem, ki so zmagali na nagradnem natečaju živilskega proizvajalca in so jih zato poslali na potovanje okrog sveta. Skupina italijanskih industrialcev pa se v Tokiu sploh ni znašla brez njegovih tolmaških uslug ter ga je povabila na mednarodni sejem v Milano.

To je bil Yoji, ki si je na svojih potepanjih pridobil spretnost in svobodnejše vedenjske navade, ki so na Japonskem delovale eksotično, kljub temu pa so bile dovolj dobrohotne in okusne, da so predstavljale skrivni vir družinskega ponosa. Atsuko je pogosto uporabila pretvezo skodelice čaja, posodice s pecivom ali šolskega vprašanja, da je lahko presenetila brata v njegovi sobi. Vsakokrat je dajal vtis, kakor da brezdelno sedi v svoji črni, tradicionalno japonski opravi, h kateri se je povrnil, kadar je bil doma. Vedno jo je sprejel z veseljem in v pripravljenosti, s humorno in nekoliko formalno kavalirskimi besedami se je pozanimal po njenem

življenju, kakor da bi od nje pričakoval, da bi se lahko to kar čez noč korenito spremenilo, ter jo prosil, naj mu pripoveduje o sebi. Ubogala ga je in ga po svojem mnenju kaznovala s tisoč nepomembnimi stvarmi, ki ga nikakor niso mogle zanimati. Toda on jih ni poslušal le spoštljivo, temveč s tako neprikritim navdušenjem, da je imela na koncu občutek, kakor da jo je prevaral ali izkoristil, in je začela kuhati mulo. On jo je nato izzval na dvoboj, ki se je končal s tako glasnim smehom, da si je Atsuko celo pozabila pridržati dlan pred ustni.

Njen odnos do brata je bil vselej precej spogledljiv, proti čemur se je bojevala z dobro razvitim instinktom, saj je bil takšen odnos v tej deželi povsem neobičajen in je čustva razvajal na način, ki prav gotovo ni obetal možnosti za udejanjenje. Vendar pa so Yojijeve hudo-mušne oči zanjo proti njeni volji predstavljale vzor, kakšen bi moral biti moški, ki bi ga bilo mamljivo ljubiti. Nekdaj je Atsuko vselej znala spesniti rimo o svojem bratu, celo zelo rada ga je pred drugimi ljudmi zbadala z verzi, čeprav je bilo očitno, da sama ne dovoli, da bi ji on odgovarjal na enak način, predvsem pa se ji je vsak ugovor v Yojijev prid zdel smešno neprimeren. Danes, po vseh njegovih potovanjih, so se le njegove oči, ki so ostale okrogle in majhne, še vedno pogovarjale z njo kot nekdanj; ni si upala vedeti kaj več o ostrejših brazdah okrog njegovih ustnih koticov.

Pa vendar je to igralo določeno vlogo, ko se je, ne da bi si priznala, po nasvet obrnila nanj, ko je na kocki stala njena prihodnost, natančneje rečeno: poroka. Nemalo zmedena je bila, ko je odkrila, da je enako ravnal tudi oče. Prav po tihem so se pogovori med očetom in sinom v zadnjem času okrepili, poleg tega pa so nenadoma postali kar preveč očitno vsakdanji, kadar se

jima je pridružila še ona. Prav dobro je vedela, da skupno besedišče obeh ne zadošča, da bi se dolgo pogajala. In ko je zdaj videla ta dva moška v enaki pokroviteljski drži, ki je izvirala iz povsem drugačnih razlogov, kako po več letih prvič složno sedita skupaj in za mizo včasih nehote iščeta očesni stik, je vedela, da je lahko ta dva povezala le ena stvar: ona.

To ji je na neki točki godilo, a jo je prav tam tudi bolelo, namreč na točki nečimrnosti. Ni bila vložek, ki bi ga onadva lahko plasirala po svoji presoji. Zato se je nemudoma začela braniti, ko je Yoji pripeljal domov prijatelja z gimnazije po imenu Hideo, jedrskega fizika, s katerim že nekaj let skorajda ni imel stikov, se je pa, kakor je glasno oznanil, šele zdaj zares zavedel njegove tihe plemenitosti. Atsuko ni bila vesela ne enega ne drugega: ne poskusov in izgovorov, s katerimi je hotel Yoji prizanesti njenim čustvom ter jih navidez izključiti iz igre – niti ni bila vesela s tem povezanega pričakovanja, da se bo dala preslepiti in da bo razmerje kmalu občutila tako, kakor da temelji na njeni lastni želji. Ponujali so ji pretveze, ki bi ponižale njeno samozavest, če bi jih sprejela, čeprav se je vsekakor zavedala, da so takšne pomisleke v mladih letih njene matere pojmovali kot izbirčnost, kot nekaj kaznivega, in da pomisleki v položaju, v kakršnem se je znašla, pravzaprav sploh niso na mestu; zdaj je potrebovala moža in pika. Le: te pike si niso drznili jasno in glasno izgovoriti, temveč se jim je zdelo, da ji dolgujejo, da ne skoparijo z nikakršnimi dodatnimi stroški – kar je bilo povsem pravilno, kajti naj se le pokaže tisti, ki bi si drznil s svojo sloko dlanjo preprosto razpolagati z njenimi čustvi! – pri čemer pa jim vendarle ni uspelo zakriti preprostosti ponudbe, niti se v tej smeri niso pretirano naprezali, saj so bili

povsem prepričani, da je njihova tiha zaveznica: vse to jo je spravljalo v zadrego ter ji jemalo pogum, čeprav pravzaprav ni vedela, kako bi lahko sicer ravnali.

Očetu prav zares ni zaupala, da bi v tej zadevi lahko stvari napeljal tako, da bi ji ustrezale. Toda prav dejstvo, da tega ni počel sam, temveč se je od samega začetka skrival za njenim bratom, jo je močno motilo. Njenemu odločilnemu življenjskemu koraku je to odvzelo družinski čar, odrekalo mu je zaščito avtoritete ter ga prepustilo svobodi, ki se ji ni čutila dorasla. Poleg tega je bila ta svoboda le manever, kajti izbira pač ni bila v njenih rokah, temveč preprosto v drugih, ki so bile verjetno bolj senzibilne, pa tudi bolj igrive. Atsuko je bila užaljena, ker se ji je zdelo, da je Yoji svojo nalogo izpolnjeval s prevelikim in ne povsem dopustnim užitkom. Prav on, mali svetovljan, naj bi zdaj igral tradicionalnega ženitnega posrednika za svojo sestro; njegova naloga naj bi zdaj bila, da se razgleda med spodobnimi tukajšnjimi mladimi moškimi ter jih v mislih enega za drugim podrži poleg nje, dokler slika po njegovem mnenju ne bo skladna. Nobenega dvoma ni bilo, da bi se še kako rad rešil svoje naloge, in prav tega se je Atsuko bala. To bi pomenilo, da ona in njen zakon konec koncev ne bi bila nič drugega kot lika v njegovi radoživi in umetniški glavi, ljubka paralela *commedie dell'arte*, ki jo prav po tihem z največjim veseljem igra s svojo okolico.

Atsuko se je še kako dobro spominjala, kako ji je Yoji pred nekaj leti, po svojem drugem potovanju v Francijo, ob skodelici zelenega čaja pojasnil odlike japonske dogovorjene poroke. Ta naj bi bila podobna posodi hladne vode, ki se nad močnim ognjem vse bolj segreva, medtem ko zahodna tako imenovana poroka iz ljubezni spominja na vrelo vodo, ki jo postaviš nad

ugašajoče ognjišče in se vsem na očeh ohlaja. Medtem ko je počasi rezal sprijete strani neke nove knjige, jo je pozval, naj razmisli o lepoti, ki se skriva že v japonskem izrazu za ženitnega posrednika. *Gekka hyo jin*, ledeni človek pod mesecem. Njegovi francoski prijatelji so mu to metaforo zavidali, in nič manj same institucije, ki odpravlja bedno negotovost zaljubljenosti in temu naključnemu stanju podeljuje zanesljivo obliko in pridih nujnosti: konec koncev ima zakonska zveza vendarle en sam cilj.

Atsuko je to težko požrla, saj se je bila sama pravkar vrnila z enoletnega študijskega bivanja v Ameriki in ji je po glavi še rojilo vse polno izjav o odgovorni svobodi in ženski iniciativi, v sebi je nosila še polno naivnega in napetega vzdušja malega kolidža na srednjem zahodu Amerike, ki mu je bila izpostavljena. Tu pa je sedel njen brat, se pretvarjal, kakor da je vsak razumen človek že davno opustil ta stadij, in ji priporočal način življenja, čez rob katerega je ona pravkar prvič previdno pogledala. Rahlo vznejevoljeno ga je vprašala, ali bi Yoji morda sam potreboval usluge ledenega moža? Po kratkem premisleku je odvrnil: Moja ljuba Atchan, če to vprašanje zame ne bi bilo zgolj akademske narave, saj se sploh ne bom poročil, potem bi se moj odgovor glasil: ja. Vendar pa bi moral biti moj ledeni mož iz prav posebnega testa. Vedeti bi moral, na kateri strani spim, ob kateri uri dneva ne prenesem vijolične in kako lupim pomarančo. Če mi najdeš takšnega, potem vzamem tudi ženo, ki sodi zraven.

Ko je zdaj Atsuko pomislila na ta pogovor, se je še bolj prestrašila. Ali ni zdaj Yoji sam tisti, ki se tako intimno razgleduje in si domišlja, da ve stvari, ki jih še sama o sebi ne ve in česar pravzaprav sploh ne bi smel

vedeti? Kaj pomeni, da se v njenem primeru tako prizadevno zavzema za to, kar imenuje sreča, medtem ko zase tega sploh ne vidi kot možnost? Sredi takšnih zapletov nato uzre Hideov obraz, nedolžen in nekoliko pod pritiskom, pretirano napet od tega, da mora ves čas dajati sproščen vtis. Gre za orošeno zrcalo, prek katerega potujejo moške sence, in zdaj že skoraj upa, da ne gre zgolj za misli njenega brata.

Vendar je Atsuko prava mojstrica naravnega vedenja in je zlepa ni mogoče zagreniti. Pravzaprav pomisli, da se ji ne more nič zgoditi, in to iz ne preveč razumnega, pa vendar utemeljenega razloga, da se vse to vedno dogaja *njej*. Saj ne, da bi bila tako samozavestna, nasprotno, toda v sebi čuti nekaj, kar se giblje hitreje od njenih problemov. Mirno bi lahko bila tudi nekoliko nečimrna. Atsuko, ki jih je pravkar dopolnila 22, je čedna, morda bolj v skladu z zahodnim kot pa domačim okusom. Je krhke, toda ne tršate postave, pod črnimi lasmi, ki se poigravajo z modrimi odtenki in so trenutno speti v čop, ima odkrit, čuječ obraz, ki zna biti nadvse svetel. Ima ploska lica in močna, malenkost preširoka usta, ki se brez težav nasmehnejo in razkrijejo ne povsem enakomerne zobe, medtem ko se oči z močnimi obrvmi skoraj povsem zaprejo. Na njej je nekaj kmečkega, kar išče tolažbo, čeprav sama tega nikakor ne počne, nekaj rahlo okornega; njena brada bi z leti lahko postala nekoliko preobla in če se pošališ, niha s trupom sem ter tja in pretirano stresa z glavo.

Ko je odšla v Ameriko, ni doživela slovitega kulturnega šoka; občutila je kvečjemu začudenje, pa še to je kaj kmalu prešlo v vedrino, v pripravljenost sprejemanja. Družina, pri kateri je živela in ji samoumevno

pomagala, jo je hvalila, češ da je zelo prilagodljiva, kar ni majhna stvar, saj gre za ameriško nacionalno vrlino, in vse bolj so obžalovali, da ni ena izmed njih. To bi skoraj postala. Sodelovala je pri ameriških družabnih igrah od cerkvenega sejma do *dinner party* in rada je tekala naokrog v tesnih hlačah ali čem drugem kratkem in oprijetem. Toda na poskuse približevanja, ki so bili povezani s takšnim videzom, se ni odzivala ne puritansko ne koketno, temveč z nerazumevanjem bistre osebe. Tako težkega bremena si ni hotela naložiti v drugi deželi. Pri tem ji je pomagalo tudi prisrčno ozračje v hiši gostiteljev, ki so se na življenjska dejstva odzivali z rahlo histerijo. Atsuko je vztrajala pri tem, da vsak večer prisostvuje družinskemu srečanju ob harmoniju, in to ji je nudilo možnost, da skrajša izlete z nekim na kratko pobritim človekom. Morda se ji je zdelo nekoliko čudno, da ji je gostiteljica, ki je vsakokrat, ko je bila spet doma, utrujeno zavzdihnila, s stisnjenimi zobmi kljub vsemu predlagala, naj se še kdaj dobi s tem mladim možem. Atsuko se je zdelo, da se ji ne bi bilo treba tako razburjati, kajti mladi mož je očitno le opravljal svojo dolžnost, ko jo je vozil naokrog z avtom, ter je bil očitno olajšan, ko je prvikrat odrinila njegove roke in se mu torej ni bilo treba dokazovati, tako da si je skorajda zaželela, da bi bil vendarle nekoliko bolj drzen.

Šele po povratku je opazila, da Amerika ni šla mimo nje brez sledi. Vsi so nadvse občudovali njeno angleščino. Celo prodajalke rib so jo prosile, naj pove vsaj nekaj besed po angleško, kar je v smehu odklonila. Za vso to pohvalo je namreč prav dobro čutila odpor; kdor se znajde v izložbi, je hkrati tudi izobčen in ne sodi več sem. Atsuko se je začela opazovati, na primer pri čaju s prijateljicama. Opazila je, da je po skodelici segla za

odtenek hitreje in manj formalno kot oni dve, da so se njeni komolci pri živahnem pogovoru nekoliko oddaljili od trupa, da je začela govoriti z rokami namesto le z zapestji. Njen vrat je zaradi tega postal nekoliko manj gibek, njena glava pa se je premikala bolj sunkovito. Ko je stala ali hodila, je to zdaj počela z rahlo razprtimi nogami, kar je bilo onkraj luže sprejemljivo in se je dobro podalo k ozkim hlačam, na Japonskem pa je zbuvalo začudenje. Prav v tem času se je z Yojijem pogovarjala o poroki, in ta ji je na koncu svetoval, naj nekaj časa hodi naokrog le v kimonu. Tako naj bi se samodejno spet navzela sprejemljivih gibov.

Imel je prav. Čeprav je bilo poletje in je bilo ozko oblačilo predvsem na primestnem vlaku ali med dolgim nakupovanjem v mestu nadležno, se je Atsuko podvrгла njegovim rahlim omejitvam. Ponovno se je naučila drsajoče hoje iz kolen, potiskanja trebuha naprej in vlečenja stopal za seboj. Vrnilo se je resnobno kimanje s poševno držo glave, s kakršno japonsko dekle svoje besede napol podkrepi, napol prekličiče, in prav tako se je vrnila pridušena melodija, s kakršno so morala dekleta svojo govorico razlikovati od odločnega, odsekanega moškega govora. Ponovno je prišla do veljave njena prilagodljivost, tokrat v nasprotni smeri. Atsuko nima nič proti – izstopanje bi bilo luksuz, ki si ga v odnosu *do* svoje družbe ne more privoščiti. Nekoliko pa uživa, ker meni, da se je zmožna vesti tudi drugače.

Toda kljub temu: Atsuko se je znašla v težavah. Kdo je ta Hideo? Yojijev prijatelj – dopušča, da je res tako, čeprav sta svoje prijateljstvo kar nekoliko preveč nenadno odkrila in se lahko, če jima prisluhneš, pogovarjata le o starih pripetljajih iz šole. Zato torej kramljata, po možnosti v bližini Atsuko, pri čemer Yoji kroti svoj

humor in sogovorniku podaja dobre iztočnice, ki jih je vedno več, kot bi jih Hideo zmožel ali hotel uporabiti. Tako preganjata čas kot ribiča ob ribniku, Yoji, estet, in Hideo, fizik, ona pa jima nosi čaj. Že nekaj časa vse poteka nekoliko bolj uradno. Oče prebije doma to ali ono popoldne, kadar je na obisku Hideo, pa tudi starejši brat se jim je v nedeljo pridružil z ženo in otrokom, družina, že obstoječa in morebitna, se je poskusno sestavila v skupinsko sliko, ki naj bi ji ugajala. Kako pa je bila vseč Hideo?

Vedno je bil zelo molčeč. Atsuko se je včasih zdelo, kakor da ga vselej puščajo nekoliko ob strani, morda zato, da ne bi zbujali vtisa, da se preveč pulijo zanj, morda zato, ker so ga že imeli za svojega. Verjetno je bilo obojega malo. In tako je Hideo pogosto sedel v kotu sedežne garniture, komaj kdaj odprl usta, sedel je zbrano, pa vendar rahlo odsotno, tako da se je Atsuko skoraj zasmilil. Če si ga natančneje pogledal, je imel fin, večinoma nekoliko bled obraz. Ko si videl, kako za njim delujejo misli, si mu verjel, da je inteligenčen, sicer pa obraz ni kaj dosti razkrival. Za svoja leta je veliko dosegel – koliko pa bi sploh lahko bil star? Seveda, bil je Yojijev letnik, toda pripisali bi mu pet let več. Morda je to povezano z njegovo izključno japonsko vzgojo in zgolj japonskimi tehniškimi izobraževalnimi ustanovami s tamkajšnjo neizprosno konkurenco, ki te sili, da se vsak dan znova dokazuješ. Hideo je bil videti kot nekdo, ki si čustev še ni mogel privoščiti in ki ne ve, kako naj ravna z njimi. Verjetno je dober sin, je mimogrede, kar preveč mimogrede navrgla Atsukina mama. Pohvalila je njegovo skrb, ki jo je že zdaj namenjal svojim staršem, poleg tega pa iz svojega žepa plačuje študij mlajši sestri. Lepo in prav. Elektronsko podjetje, v

raziskovalnem oddelku katerega dela, ga zelo ceni, saj ga nameravajo prihodnje leto poslati v Francijo, na dodatno izobraževanje o neki težavni temi. Bo šla Atsuko z njim? To bi si seveda želel Yoji. Atsuko domneva, da ga je ravno načrtovana pot v Francijo pripravila do tega, da je iz rokava potegnil prav tega Hidea.

Včasih, na primer včeraj, ko so na vrtu pekli postrvi, se je Atsuko zdelo, kakor da na Hideovem obrazu lahko zazna kanec posmeha. Morda je šlo za zadrego. Na Japonskem se moški, ki so v zadregi, zatekajo v prezirljivost, dekleta pa se začnejo hihitati. Morda pa gre za pravi posmeh – posmeh na Yojijev račun, ki je za spremembo oblekel irharice, ki mu jih je podaril nemški prijatelj, zdaj pa v njih skače naokrog kot kakšen kozorog. Morda pa se posmehuje okornosti tega žentnega posredovanja, saj bi si on, tehnik, želel kaj bolj jasnega, kar bi bilo mogoče hitro opredeliti, kolikor prej, tem bolje. Atsuko, ki je bila pravkar še dobre volje, je ponovno začutila, kako se ji za čelom zgrinja meglica dvoma, ki je vse gostejša in je skoraj ni več mogoče ločiti od solz. Njen brat pa pleše v bavarskih hlačah sredi družabnega dogodka, ki ga je zakrivil prav on, Yoji, ki bi ji vendar moral privoščiti nekaj okusnega. Tam pa sredi trate stoji mladi mož, ki mu je dogodek namenjen in mu gre povsem očitno rahlo na živce. V hiši sedijo starši in od ganotja kimajo z glavo. Oni trije pa morajo le obrniti glave in že so del komaj še zadrževanega soglasja, pred katerim bi Atsuko najraje pobegnila. Toda nenadoma se njeni občutki povsem nepričakovano spremenijo v kolegialnost, skoraj toplino do Hidea.

Dojela je, da mu je negotovo, napol zlagano, napol sentimentalno vzdušje, v katerem se je znašel, zoprno. Vsaj glede nelagodja se z njim povsem strinja, enotna

sta si v odklanjanju Yojijevih akrobacij. Toda nikakor ne sme dovoliti, da bi preveč jasno opazil njeno sočustvovanje z njegovim položajem. V prav tem položaju bi to stvari podelilo še več teže, za katero še okleva, preden bi jo dodala. Starši bi videli le to, kar želijo videti, namreč da si Atsuko sama želi, da bi stvari stekle hitreje. Tu namreč ni tretje poti kolegičnosti – tu obstajata le jasni ja ali ne.

Toda globoko v sebi Atsuko precej dobro ve, da glede na razvoj dogodkov pravzaprav sploh ni več mogoče, da bi rekla ne. Če bi tega mladega moža tako pogosto videvala, potem pa bi ga odklonila, bi to za seboj potegnilo toliko zapletov in tihega zagrenjenega reševanja časti, toliko umazanega imena, da Atsuko na to niti pomisliti ne sme. Dobro vzgojena Japonka, ki se pri prvi ženitni ponudbi ne zna obnašati, velja za pokvarjeno. To je nepredstavljivo, prav kakor da bi imela avanturo. Le stežka bi še kdaj prišla na vrsto. Bolj verjetno je, da bi ostala sama ter bi odslej morala živeti z občutkom krivde lastne družine, ki s tiho zagrenjenostjo bdi nad hčerko.

Toda kako se je vedel Hideo kot ne več le morebitni, temveč že skorajda določeni soprog? Žal prav nič drugače – kar ne pomeni, da Atsuko pač ni bil všeč, temveč da pri njej mehanizem družbene konvencije ni več deloval kot namazan, da je sreča pokorščine ni obšla čez noč, kar je za Japonke preteklih generacij predstavljalo že pol zakonske sreče – in kar je bila verjetno tudi njihova edina sreča. Atsuko je okusila vzdušje druge civilizacije, tudi v domovini; in to je zadoščalo, da je skalilo mir tradicije in navdajalo Atsukina čustva s ključbovalnostjo in negotovostjo. Po drugi strani pa se je sama sebi zdela skoraj privilegirana – skoraj, kajti to ji

ni prav nič pomagalo. Ali pa vendarle? Bi lahko Hideu nudila kaj, po čemer na tihem hrepeni – enakovrednejši, svobodnejši in bolj sproščen način sobivanja, kakor ga je poznal doslej v svojem delovnem življenju, ki je bilo usmerjeno le v napredovanje?

Atsuko je na podlagi intuicije in opazovanja poznala skrbne ovinke, ki jih je morala ubirati japonska žena, da možu ne bi pokazala, da ve več od njega. Ali bolje rečeno, kako mora obrniti stvari, da ne bodo dajale vtisa, kakor da nekaj ve bolje od njega, temveč kakor da sploh ne gre za njeno domisljico, temveč za nekaj, kar temelji na njegovem nedoumljivem nasvetu. To ni beden izhod v sili, temveč visoka šola ženskega bitja, umetnost »mehke poti«, po kateri ne prideš le do svojih pravic, temveč osvojiš tudi taktnost in okus. Svet moža je v zakonu strožje ločen od ženskega sveta kot v samskih letih. Ta leta določajo vzgojne reforme ameriške okupacije, medtem ko ob vstopu v družbo zakonska zveza uveljavlja svojo starejšo in nikdar povsem razveljavljeno pravico. Dekle kot Atsuko se je morda navzelo manj politično perečih razmišljanj kot njeni moški študijski kolegi, ter se zato v tem, kar je sposobna izraziti, zdi bolj konservativna. V svojem življenju, v svojem pričakovanju sreče pa posega dlje, in obstaja možnost, da se je že preveč navadila upanja, da bo neposredno udeležena v življenju svojega moža, čemur je bila, in to vendarle lahko reče, namenjena njena dobra vzgoja.

Toda: mladi moški, ki kakor, na primer, Hideo, nekoč pomisli na to, da bi imel svoj dom ter je dopolnil trideset let – mlad zakonski mož se torej že nahaja globoko v podedovanem sistemu previdnosti in obzirnosti, vpleten v razvejene dolžnosti in lojalnosti, iz katerega se ne more izviti že zgolj zato, ker je to edini nosilec

in zagotovilo njegovega življenjskega uspeha. Morda je pripadal radikalni študentski skupini, morda se je le posmehoval cesarju ter kazal družbi zobe, kakor je hotel (Hideo, pomisli Atsuko s kancem prezira, vsega tega gotovo ni počel) – ko to družbo potrebuje, ko od nje pričakuje kruh ali celo maslo, se brez ugovora podvrže njeni tihi, toda neskončno učinkoviti disciplini. Nauči se hoditi znotraj ograde in mora naposled, da bi bila njegova žrtev znosna, celo sam postati del sistema, ki ga je hotel omajati. Če imaš v takšnem položaju poleg sebe ženo, ki se, pa čeprav nezavedno, oklepa idealne podobe emancipacije in lastne veljave, ki si se ji sam moral odpovedati; če občutiš svobodno življenje, ki ga sam ne smeš gojiti; če imaš v odnosu do lastne žene tako rekoč neprenehoma slabo vest: vse to daleč presega duhovno moč mladega soproga, vse to predstavlja grožnjo njegovi varnosti, na katero se odzove tako, da se zateče k starim miselnim vzorcem. Zakonska zveza tako ne postane skupna pustolovščina, kakor sta si predstavljala ženin in nevesta, temveč spet postane vprašanje časti, najprej družinske in povezane s politiko in uspehom, nato pa gospodarsko vprašanje, kjer je delitev na spole iz varčevalnih razlogov najbolj stroga. Na Japonskem žena možu razen s tem, da pripada ustrezni družini, v poklicu ne more neposredno pomagati, prav nasprotno, če bi to kljub vsemu poskušala, bi mu le močno škodovala. In tako, dokler je mogoče, prispeva neposredno k služenju denarja običajno na mestu, ki ne ustreza njeni izobrazbi, ter mora v tem času, pa tudi pozneje, skrbeti predvsem za to, da podpira hudo zaposlenega moža. To je trajna naloga osebnega samozapostavljanja in intimne taktnosti – vse to pa, kakor sluti Atsuko, pušča le malo prostora za razvoj ženske

osebnosti. Živeti jo je mogoče le kot vlogo, kot globoko v tkivo vtisnjeno vlogo, ki jo je treba potegniti iz jaškov tradicije. Le tako se lahko Atsuko nadeja močeve hvaležnosti. Dejstvo, da je videla nekoliko sveta, se ji ne šteje v dobro, ni dragocenost, ki bi jo prinesla v zakon, temveč dvomljiva, v določenih okoliščinah moteča dota, ki jo je treba imeti pod ključem. In to toliko bolj, kolikor občutja, kar pomeni tudi: občutljivosti, pripisuje svojemu možu.

Seveda pa se lahko vsaj vprašamo: bo lahko ljubila Hidea? Toliko že ve, da ne gre za veliko ljubezen. Toda kakšna pa naj bi bila ta velika ljubezen? Atsuko je v Ameriki, kjer se ljubezen pojavlja hitro in vsepovsod, natančno opazovala. Če se spomni precej mehanične, ob tem pa lakomne in nebogljene rabe te besede, bi Hidea najraje zavarovala pred tem. Vzdušje napol cerkvenega kolidža, ki ga je obiskovala, je bilo kljub siceršnji apatiji vseskozi spolno vzburjeno, kar se je kazalo v določenem načinu krohota v razredu. Ta je hotel biti zaničljiv, a se je potuhnil, prežal je na najmanjšo dvoumnost v izražanju, da je potem izbruhnil – medtem ko je učitelj v opomin le tlesknil z jezikom, kar pa je bilo prav tako slišati kot kompliment. Atsuko ni vedela, kaj se ji je zdelo bolj tuje, pravzaprav ne opolzki, temveč tehnični žargon, ki so ga na tem področju uporabljali njeni vrstniki, ali prizemljena spodbudnost, ki so jo podajali poklicni vzgojitelji in socialni delavci s svojimi svetovalnimi predavanji in kolegialnim izpraševanjem vesti, ki jim ni bilo ne konca ne kraja in pri katerih je morala Atsuko reševati konflikte, ki jih sploh ni imela. V njeni domovini namreč nikakor niso bili puritanski in tudi ni bilo treba, da bi komu razvezali jezik. V japonsčini je za večino tega, kar se ti lahko pri-

peti pod pasom, obstajal neprisiljen izraz, poleg tega pa je vse to naslavljala celo s častno predpono kot vse, kar je nepogrešljivo za vsakdanje življenje in srečo ter si zato zasluži pohvalo. Že res, da je v profesorjevi hiši še veljalo, da si »počakal«; kot sodobno dekle si pač v božjem imenu počakalo z določenimi neprijetnostmi. Toda vse to si počel z določenim mirom, kajti bojazen za čutno srečo, ki je kljub vsemu le nezaupanje sebi, nevera v lastno meso, ki se prav zato želi dokazovati, pri čemer postaja le vse bolj zagrenjeno – ta strah na Japonskem ni kaj dosti razširjen. Igra ostaja igra in je kot takšna vezana na določena pravila, socialna, ne moralna – na Japonskem ne poznajo neuspeha, ki mu drugod še pripisujejo metafizične lastnosti, težo izvirnega greha in konca sveta. Pride lahko kvečjemu do komične nezgode. Kadar Atsuko sploh razmišlja v tej smeri, razmišlja nekako takole: ko bo napočil čas in če je mladi mož zdrav, mu bo že uspelo.

Pa vendar si želi, da bi jo Hideo poljubil. Na deželi to še ni v navadi, v kinu se hihitajo, ko napoči pričakovani prizor – seveda, vsi ga pričakujejo, tudi od japonskih igralcev, očitno to sodi zraven. In povsem zaman Atsuko vendarle ni bila v Ameriki.

Kaj pa zdaj? Atsuko stori nekaj nepričakovanega, kar pa je v njenem položaju že davno postalo običajno: odpotuje. Ne sama, temveč z danskima zakoncema, ki poučujeta na univerzi njenega očeta, s katerima lahko vadi angleščino in ki bi rada videla Hokaido, veliki severni otok, ki ga dobro pozna. Poletje je in nikjer ni bolj hladno kot tam zgoraj – razlogov za potovanje na Hokaido je na pretek, če bi jih Atsuko sploh potrebovala. Poglavitno je: razvedrila se bo, pridobila čas, ki je po možnosti neobremenjen, počitniški, če hočemo: čas za

razmislek – čas za razmislek, v katerem zaenkrat noče razmišljati o tem, kar je pravzaprav že sklenjeno, temveč o velikopotezno oblikovani pokrajini tega otoka, o grebenih vulkanov pred milostno zakritim nebom, o soteskah, obraslih z brezovim grmičevjem, in izgignuli tožbi staroselcev Ainu, ter vreli vodi, ki prihaja iz pečin. Toda zakonca, s katerima potuje, jo brez besed vedno znova spominjata na njen problem. To, kar jo v kratkem čaka, namreč predstavljata na način, ki v Atsuko zbuja nasprotovanje in radovednost obenem.

Naneslo je, da se je nekega soparnega avgustovskega dne, medtem ko je Danec zaradi glavobola ostal v hotelu, na poti po otoku zapletla v pogovor z Evropejko ter ji, ko ji je ta pozorno prisluhnila, razgrnila svoj položaj, bolj strnjeno, kakor se ga je sama kdajkoli zavedala. Danka je nekoliko osuplo vprašala: ali se Atsuko sploh *hoče* poročiti? Čez eno leto bo končala študij, glede na svojo nadarjenost in jezikovno znanje bo gotovo dobila službo, ki jo bo izpolnjevala – vsaj poklicno, drugo pa se bo že še uredilo. Šele ko bo živela svoje življenje in si ustvarila pogoje, da ugotovi svoje želje in potrebe, da natanko spozna svoje meje, bo lahko tudi spoznala moškega, ki mu bo lahko z odprtimi očmi, se pravi: brez strahu in iluzije, rekla da. Kaj pa, če ne? Potem pa je prav, da živi sama. Zakonska zveza, ki ni izraz svobodne volje obeh in ki ne more ostati takšna, ne glede na nevarnost in ceno, je nesporazum, že skorajda majhen umor, ki mu ne smemo prostovoljno seči v dlan.

Tu je Atsuko spoznala novo obliko zakona in se poigravala z različnimi mislimi, kakor poskusno smuknemo v krznen plašč, za katerega že vnaprej vemo, da si ga ne moremo privoščiti. Prelepa danska formula jo je

mikala in zato je v smehu pojasnila, da je sama tip človeka, ki rad nehote zabrede v določene okoliščine, kakor se je tudi znašla sredi študija pedagogike, za katerega v sebi ne čuti niti najmanjše poklicanosti. Vpisala se je, ker ima rada otroške knjige in ker bi jih rada prevajala iz angleščine; na Japonskem celo za to potrebuješ univerzitetno diplomu. Sicer pa bi šlo za večji umor, če bi si domišljala, da si želi kariero. Še kako je vesela, če bo zmogla biti gospodinja. In za japonske razmere si je vzela že kar precej časa: pravzaprav je lahko srečna, da po šestih letih univerze sploh še pride v poštev. Poleg tega pa bi rada imela kmalu otroke, ki jim bo lahko brala otroške knjige.

Ko so nadaljevali pot, sta bila Danca tista, ki sta se čudila Atsuko. Ta je navezala stike s kakšnim ducatom mladih ljudi, večinoma študentov z vseh koncev sveta, bila je povsem sproščena in pogovarjala se je z njimi tako, da bi mirno lahko govorili o spogledovanju, če ne bi manjkala koketna nota, ki jo je Atsuko vztrajno nadomeščala s prizadevno stvarnostjo. Ob tem je imela toliko energije, da bi bili resni mladi možje lahko prizadeti, če ne bi bila Atsuko tako modro ponižna. Atsuko se je razgledovala – seveda le še neobvezujoče in za šalo, se razume, toda prav zato v skladu z vsemi pravili, s tako mirnim in pristnim, kakor sta rekla Danca: biološkimi pretehtavanjem dejstev, da je nista več pomilovala kot žrtev zaostale kulture. Zanje se res ni bati.

Le sama se je očitno bala, kar je bilo mogoče sklepati po nekaj nemirnih in skorajda lahkomiselnih dejanjih, na primer vzponu na vulkan, na katerega se je s skupino študentov podala ob enajstih ponoči iz Osa-ke. Vsa razgreta in premočena se je vrnila na zajtrk, na veliko zgroženost Dancev, ki jima svojih načrtov ni-